

LBRIS

We know
books

MIRCEA ELIADE

Maitreyi

Prefață de

Dan C. Mihăilescu

Fișă biobibliografică și referințe critice de

Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

București, 2016

Coperta seriei de autor Mircea Eliade: *Madălina Pricop*

Fotografia copertei I: *Cartierul European, Calcutta, India, anii '20.*

Tehnoredactare: *Ecaterina Pișlă*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ELIADE, MIRCEA

Maitreyi / Mircea Eliade ; pref.de Dan C. Mihăilescu; fișă
biobibliografică și referințe critice de Lucian Pricop –
București : Cartex 2000, 2016

ISBN 978-973-104-619-8

I. Mihăilescu, Dan (pref.)

II. Pricop, Lucian (ed.șt.)

821.135.1-31

© Sorin Alexandrescu și David Brent.

© Cartex 2000 pentru prezenta ediție.

Textul ediției de față este reprodus după:

Mircea Eliade, Maitreyi. La țigănci,

Editura Minerva, Colecția „Cartea elevului“, București, 1994.

Au fost operate modificări privind ortografia aprobată de
Academia Română.

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

Prefață	7
Fișă biobibliografică	15
Referințe critice	23
<i>Maitreyi</i>	31

I

Am șovăit atâta în fața acestui caiet, pentru că n-am izbutit să aflu încă ziua precisă când am întâlnit-o pe Maitreyi. În însemnările mele din acel an n-am găsit nimic. Numele ei apare acolo mult mai târziu, după ce am ieșit din sanatoriu și a trebuit să mă mut în casa inginerului Narendra Sen, în cartierul Bhowanipore. Dar aceasta s-a întâmplat în 1929, iar eu întâlnisem pe Maitreyi cu cel puțin zece luni mai înainte. Și dacă sufăr oarecum începând această povestire, e tocmai pentru că nu știu cum să evoc figura ei de-atunci și nu pot retrăi aievea mirarea mea, nesiguranța și turburarea celor dintâi întâlniri.

Îmi amintesc foarte vag că, văzând-o o dată în mașină, așteptând în fața lui „Oxford Book Stationary” – în timp ce eu și tatăl ei, inginerul, alegeam cărți pentru vacanțele de Crăciun – am avut o ciudată tresărire, urmată de un foarte surprinzător dispreț. Mi se părea urâtă – cu ochii ei prea mari și prea negri, cu buzele cărnoase și răsfrânte, cu sânii puternici, de fecioară bengaleză crescută prea plin, ca un fruct trecut în copt. Când i-am fost prezentat și și-a adus palmele la frunte, să mă salute, i-am văzut deodată brațul întreg gol și m-a lovit culoarea pielii; mată, brună, de un brun nemaîntâlnit până atunci, s-ar fi spus de lut și de ceară. Pe atunci locuiam încă în Wallesley Street, la Ripon Mansion, și vecinul meu de cameră era Harold Carr, impiecat la „Army and Navy Stores”, a cărui tovărășie o cultivam, pentru că

avea o sumă de familii prietene în Calcutta, unde îmi petreceam și eu serile și cu ale căror fete ieșeam săptămânal la dancnguri. Acestui Harold încercai să-i descriu – mai mult pentru lămurirea mea decât a lui – brațul gol al Maitreyiei și straniul acelu galben întunecat atât de turburător, atât de puțin femenin, de parcă ar fi fost mai mult al unei zeițe sau al unei cadre decât al unei indiene.

Harold se bărbiera în oglinda cu picior de pe măsua lui. Văd și acum scena: ceștile cu ceai, pijamaua lui *mauve* mânjită cu cremă de ghetă (a bătut sângeros pe *boy* pentru întâmplarea aceasta, deși o murdărise chiar el, când se întorsese într-o noapte beat de la balul Y.M.C.A.), niște gologani de nichel pe patul desfăcut și eu încercând zadarnic să-mi desfund pipa cu un sul de hârtie, pe care îl răsuceam până ce se subția ca un chibrit.

– Nu zău, Allan, cum de-ți poate plăcea ție o bengaleză? Sunt dezgustătoare. M-am născut aici, în India, și le cunosc mai bine decât tine. Sunt murdare, crede-mă. Și apoi, nu e nimic de făcut, nici dragoste. Fata aceea n-are să-ți întindă niciodată mâna...

Ascultam toate acestea cu o nespusă desfătare, deși Harold nu înțelesese nimic din cele ce îi spusese eu și credea că, dacă vorbesc de brațul unei fete, mă gândesc la dragoste. Dar e ciudat cât de mult îmi place să aud vorbindu-se de rău de cei pe care îi iubesc sau de care mă simt aproape, sau care îmi sunt prieteni. Când iubesc cu adevărat pe cineva, îmi place să ascult lumea bârfindu-l; asta îmi verifică oarecum anumite procese obscure ale conștiinței mele, pe care nu le pricep și de care nu-mi place să-mi aduc aminte. S-ar spune că, paralel cu pasiunea sau interesul meu sincer față de cineva, crește și o pasiune vrăjmașă, care cere suprimarea, alterarea, detronarea celei dintâi. Nu știu. Dar surprinzându-mă plăcut impresionat de critica idioată pe care Harold – prost și fanatic ca orice eurasian – o făcea femeilor bengaleze, mi-am dat îndată seama că ceva mai adânc leagă încă amintirea Maitreyiei de gândurile sau dorurile mele. Lucrul acesta m-a amuzat și m-a turburat totdeodată. Am trecut în odaia

mea, încercând automat să-mi desfund pipa. Nu știu ce-am mai făcut după aceea, pentru că întâmplarea nu se află notată în jurnalul meu de-atunci, și nu mi-am adus aminte de ea decât cu prilejul coroniței de iasomie, a cărei poveste am s-o scriu eu mai departe, în acest caiet.

Mă aflam, atunci, la începutul carierei mele în India. Venisem cu o sumă de superstiții, eram membru în „Rotary-Club“, foarte mândru de cetățenia și descendența mea continentală, citeam mult despre fizica matematică (deși în adolescență visasem să mă fac misionar) și scriam aproape zilnic în jurnal. După ce am predat reprezentanța locală a uzinelor „Noel and Noel“ și fuseseș angajat pentru desen tehnic la noua societate de canalizare a Deltei, am cunoscut mai de aproape pe Narendra Sen (care de pe atunci încă era foarte cunoscut și respectat în Calcutta, fiind cel dintâi inginer laureat din Edinburgh), și viața mea a început să se schimbe. Câștigam mai puțin acum, dar îmi plăcea munca. Nu eram nevoit să mă coc în birourile din Clive Street, să semnez și să descifrez hârtii și să mă îmbăt în fiecare seară de vară ca să mă ferească de neurastenii. Eram plecat la fiecare două-trei săptămâni, aveam inițiativa lucrărilor din Tamluk și creștea inima în mine când vedeam construcția înălțându-se de câte ori trebuia să vin de la centru și să lucrez pe teren.

Lunile acelea au fost, într-adevăr, fericite pentru mine, căci plecam în zori cu expresul Howrah-Madras și ajungeam înainte de prânz pe șantier. Mi-au plăcut întotdeauna călătoriile în colonii. În India, cele în clasa I sunt chiar o adevărată vacanță. Gara o simțeam prietenă de câte ori scoboram din taxi și alergam vioi pe peron, cu casca maron trasă bine pe ochi, cu servitorul după mine, cu cinci reviste ilustrate subsuoară și două cutii de tutun „Capstan“ în mâini (căci fumam mult la Tamluk și, de câte ori treceam prin fața tutungeriei din Howrah, mi se părea că nu cumpărasem destul „Capstan“, iar amintirea unei nopți fără tutun de pipă, silit să fumez mahorea lucrătorilor, mă înfiora). Nu intram niciodată în vorbă cu vecinii mei de compartiment, nu-mi

plăceau acei *bara-sahib* cu studii mediocre la Oxford, nici tinerii cu romane polițiste în buzunări, nici indienii bogați, care învățaseră să călătorească în clasa I, dar încă nu învățaseră cum să-și poarte vestonul și cum să se scobească în dinți. Priveam pe fereastră câmpiile Bengalului – niciodată cântate, niciodată plânse – și rămâneam apoi mut față de mine, fără să-mi spun nimic, fără să-mi cer nimic.

Pe șantier eram singurul stăpân, pentru că eram singurul alb. Cei câțiva eurasieni, care supravegheau lucrările aproape de pod, nu se bucurau de același prestigiu; veneau la lucru în clasa a III-a, îmbrăcați în obișnuitele costume kaki – pantaloni scurți și bluze cu buzunare largi la piept – și înjurau lucrătorii într-o hindustani fără greș. Perfecțiunea aceasta în limbaj și bogăția vocabularului de insulte îi scoborau în ochii lucrătorilor. Eu, dimpotrivă, vorbeam prost și fără accent, și asta le impunea, căci dovedea originea mea streină, superioritatea mea. De altfel, îmi plăcea mult să stau cu ei de vorbă, serile, înainte de a mă retrage în cort, ca să scriu și să fumez ultima pipă, pe gânduri. Iubeam bucata aceasta de pământ aproape de mare, câmpia aceasta plină de șerpi și dezolată, în care palmierii erau rari și tufele parfumate. Iubeam diminețile, înainte de răsăritul zorilor, când tăcerea mă făcea să chiui de bucurie; o singurătate aproape umană, pe acest câmp atât de verde și atât de părăsit, așteptându-și călătorul sub cel mai frumos cer care mi-a fost dat să-l văd vreodată.

Mi se păreau zilele de șantier adevărate vacanțe. Lucram cu poftă, porunceam în dreapta și stânga plin de voie bună și, dacă aș fi avut un singur tovarăș inteligent pe acolo, sunt sigur că i-aș fi spus lucruri minunate.

S-a întâmplat să întâlnesc pe Lucien Metz chiar într-una din zilele când mă întorceam – ars de soare și cu o poftă nebună de mâncare – de la Tamluk. L-am întâlnit pe peron, în timp ce așteptam ca servitorul să-mi găsească un taxi (venise tocmai expresul de Bombay și era o afluență neobișnuită). Pe Lucien îl cunoscusem cu doi ani mai înainte, la Aden, când eu mă coborâsem

acolo pentru câteva ceasuri – în drum spre India – iar el aștepta un vapor italian ca să-l ducă înapoi în Egipt. Mi-a plăcut de la început acest gazetar incult și impertinent, cu mult talent și multă perspicacitate, care scria un reportaj economic, frunzărind pe bordul unui vapor listele de prețuri și comparându-le cu cele din port, și era în stare să-ți descrie perfect un oraș numai după un ceas de plimbare în goana unui automobil. Când l-am cunoscut eu, vizitase de mai multe ori India, China, Malaya și Japonia și era unul din accia care vorbeau de rău pe Mahatma Gandhi, nu pentru ceea ce făcea el, ci pentru cele ce nu făcea.

– Hei, Allan! mă strigă el, câtuși de puțin uimit că mă întâlnise. Tot în India, *mon vieux*? Ia spune, te rog, tipului ăsta – care se preface că nu-mi înțelege englezeasca – să mă ducă la Y.M.C.A., nu la hotel. Am venit să scriu o carte despre India. O carte de succes, politică și polițistă. Am să-ți spun...

Într-adevăr, Lucien venise să scrie o carte asupra Indiei moderne și se afla de vreo câteva luni aici luând *interview*-uri, vizitând închisorile, fotografiind. Mi-a arătat chiar în acea seară albumul lui și colecția de autografe. Ceea ce îl încurca oarecum era capitolul asupra femeilor; nu văzuse încă *adevăratele* femei indiene. Știa foarte vag despre viața lor în *pardah*, despre drepturile lor civile și mai ales despre căsătoriile între copii. M-a întrebat de mai multe ori:

– Allan, e adevărat că tipii ăștia se însoară cu fete de 8 ani? Ba da, am citit eu o carte a unui tip, unul care a fost pe aici trei-zeci de ani magistrat.

Am petrecut o foarte agreabilă seară împreună, pe terasa „Căminului“, dar cu toate eforturile mele nu i-am putut spune prea mare lucru, căci nici eu nu cunoșteam îndeaproape viața interioară a indienelor și nu le văzusem, până atunci, decât la cinematograf și la recepții. M-am gândit însă că l-aș putea ruga pe Narendra Sen să-l invite o dată la ceai și să-l lămurească. Poate m-am gândit că, cu acest prilej, voi putea și eu privi mai îndeaproape pe Maitreyi, pe care nu o mai văzusem de-atunci,

LBRIS

We know
books

MIRCEA ELIADE

Domnișoara Christina
•
Șarpele

Prefață de Sorin Alexandrescu
Fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

Imagine copertă: Sculptură în lemn aparținând grupului etnic Dogon,
regiunea de sud a Republicii Mali, sec. XV-XVII.

Coperta: Mădălina Pricop

Tehnoredactor: Ecaterina Pislă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ELIADE, MIRCEA

Domnișoara Christina; Șarpele / Mircea Eliade; pref. Sorin
Alexandrescu; fișă biobibliografică și referințe critice de Lucian
Pricop – București: Cartex 2000, 2019

ISBN 978-973-104-844-4

I. Alexandrescu, Sorin (pref.)

II. Pricop, Lucian

821.135.1.31

© Sorin Alexandrescu și David Brent

© Cartex 2000 pentru prezenta ediție.

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Dialectica fantasticului</i> de Sorin Alexandrescu	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	26
<i>Referințe critice</i>	34
<i>Notă asupra ediției</i>	43
 Domnișoara Christina	51
Șarpele	199

*...it stood
All beautiful in naked purity,
The perfect semblance of its
bodily frame...*

Shelley, *Queen Mab*

I

Înainte de a ajunge în sufragerie, Sanda îl opri, apucându-i brațul. Era cel dintâi gest familiar pe care îl făcea în aceste trei zile de când se aflau împreună la Z.

– Știi că a mai venit un musafir, un profesor?

Egor îi privi ochii prin semiîntunericul odăii. Sclipeau. „Poate mă încurajează“, își spuse, și se apropie, încercând să-i prindă mijlocul. Dar fata se smuci și, din câțiva pași, deschise ușa sufrageriei. Egor își corectă ținuta și rămase în prag. Ardea aceeași lampă cu sita albă, orbitoare; o lumină prea tare, artificială, stridentă. Zâmbetul d-nei Moscu părea acum mai obosit. (Zâmbetul pe care Egor se obișnuise să-l ghicească înainte chiar de a-i vedea fața...)

– ...Acesta este d-l Egor Pașchievici, îl prezentă solemn d-na Moscu, întinzând moale brațul spre ușă. Are un nume ciudat, adăugă ea, dar e român pe de-a-ntregul... E pictor și ne face cinstea de a locui cu noi...

Egor se înclină, încercând să spună câteva cuvinte măgulitoare. D-na Moscu își retrase brațul și-l îndreptă, cu mai multă emoție, spre noul-venit. Avea atât de rar prilejul să facă prezentări bogate, solemne...

– Domnul profesor universitar Nazarie, o glorie a științei românești, continuă ea.

Egor se îndreptă cu pas hotărât către profesor și îi apucă mâna.

– Sunt numai un neînsemnat asistent, stimată doamnă, șopti d-l Nazarie, încercând să-i mai rețină o clipă privirile. Atât de neînsemnat...

Dar d-na Moscu se așezase extenuată pe scaun. Profesorul rămase uluit lângă ea, cu fraza nesfârșită. Îi era teamă să se întoarcă spre ceilalți; teamă nu cumva să pară ridicol sau ofensat. Câteva clipe nu știu ce să facă. Dar se hotărî și se așeză pe scaunul din stânga d-nei Moscu.

– Scaunul acesta e ocupat, îi șopti Simina. Eu mănânc întotdeauna lângă mama.

D-l Nazarie se ridică brusc și se lipi de perete. Egor și Sanda se apropiară de el, zâmbind încurcați. Nu trebuie să țină seama de glumele Siminei. E o fetiță capricioasă. Și, de altfel, asta e cea mai mare bucurie a ei: să stea lângă maică-sa, chiar când sunt musafiri.

– Are numai nouă ani, adăugă Sanda.

D-na Moscu îi privise tot timpul zâmbind, parcă s-ar fi rugat să fie iertată că nu ia parte la discuție. Bănuieste cât de interesantă poate fi o asemenea discuție – interesantă, savantă, instructivă –, dar e prea obosită ca s-o urmărească. Doamna Moscu, firește, nu auzise nici un cuvânt; sunetele trecuseră alături de urechile ei, fără rezistențe, fără urme.

Egor conduse pe d-l Nazarie spre capătul mesei, indicându-i un scaun alături de Sanda. „Ce stranie și neînțeleasă oboseală“, gândi pictorul privind încă o dată fața doamnei Moscu.

– Nu știu cum să vă mulțumesc, îngână profesorul așezându-se. Îmi dau seama că am jignit un copil. Și este un copil ca un înger...

Întoarse capul și aruncă Siminei cele mai calde priviri. D-l Nazarie era un bărbat încă destul de tânăr, nu împlinise nici patruzeci de ani, și privirile îndreptate spre Simina încercau să poarte o dragoste totdeauna protectoare și lingușitoare. Obrazul lui curat și neutru, de bărbat învățat, se luminase din cale afară. Zâmbea

Siminei cu toată gura deschisă. Simina îi susținu privirea cu o siguranță ironică, mușcătoare. Câteva clipe îl privi în adâncul ochilor, apoi duse șervetul la gură, își șterse un foarte ușor zâmbet și întoarse încet capul către maică-sa.

– Sunteți desigur venit pentru săpături, întrebă brusc Egor.

Profesorul era încă intimidat și fu cu atât mai recunoscător lui Egor că îi dădea prilejul să vorbească despre meseria și pasiunea lui.

– Da, domnul meu, răspunse vioi, înghițind aer. Cum îi spuneam și doamnei, am reluat în vara aceasta săpăturile de la Bălănoaia. E un nume care poate nu vă amintește prea multe lucruri, dar stațiunea protoistorică de la Bălănoaia are oarecare însemnătate pentru noi, românii. S-a găsit acolo un *lébes* celebru, un mare bazin ionian, în care, după cum știți, se aducea carnea la ospete...

Amintirea acestui *lébes*, pe care îl cercetase cu de-amănuntul, a fost o imagine stenică pentru d-l Nazarie. Cu vervă și cu oarecare melancolie, evocă ospetele de atunci. Nu erau ospete barbare, grotești.

– ...Căci, cum îi spuneam și doamnei, toată câmpia aceasta a Dunării de Jos, în special aici, în nordul Giurgiului, a cunoscut odinioară, prin veacul V înainte de Christos, o înfloritoare civilizație greco-traco-scitică...

Vorba îi dăduse curaj. Privi din nou, insistent, spre doamna Moscu, dar nu întâlni decât același zâmbet stins, aceeași față neatentă.

– Bălănoaia, *maman*, îi atrase atenția Sanda, aproape strigând, pe deasupra mesei. D-l profesor face săpături arheologice la Bălănoaia...

D-l Nazarie se intimidă din nou auzindu-și numele, trezindu-se brusc obiectul atenției generale. Încercă să se apere cu mâna, să scuze mai ales tăria glasului cu care Sanda strigase pe maică-sa. D-na Moscu părea că se deșteaptă dintr-o amortire împletită cu somn. Dar deșteptarea fusese reală; pentru câteva clipe, își recăpătă frăgezimea obrazului, mândria frunții ei pure și netede.

– Bălănoaia, vorbi ea, acolo a avut moșie un străbun de-al nostru.

– Și tanti Christina, spuse repede Simina.

– Și ea, întări cu vioiciune d-na Moscu.

Sanda privi încruntându-se către sora cea mică. Dar Simina plecă ochii în farfurie, smerită și cuminte. În bătaia puternică a lămpii, buclele ei negre își pierdeau tăria și luciul, asemenea argintului vechi. „Dar ce frunte calmă, ce obraji de păpușă!“ se miră Egor. Nu-ți puteai desprinde ochii de pe chipul ei. Trăsăturile aveau o perfecțiune precocă, o frumusețe înmărmuritoare. Egor simți că, alături de el, d-l Nazarie o privește cu o egală încântare.

– Nu suntem prea vorbăreți astăzi, când am rămas singuri, spuse Sanda adresându-se mai mult lui Egor.

Pictorul înțelese glasul acesta care voia să-l ispitească, necăjindu-l. Se smulse din torpoarea cu care privise pe Simina și voi să înceapă o anecdotă galantă, pe care o spunea întotdeauna cu succes în familii. „Suntem tăcuți, pentru că suntem inteligenți: ca amicul meu Jean“... ar fi povestit Egor. Dar d-l Nazarie începu înaintea lui:

– Aveți probabil mulți invitați, toată vara, aici la moșie...

Vorbi câteva minute în șir, pe nerăsuflăte, parcă i-ar fi fost teamă să se oprească, să nu-l înghită cumva tăcerea. Vorbi despre săpături, despre sărăcia de la Muzeul de Antichități, despre frumusețea acestor câmpii dunărene. Egor privea câteodată, pe furiș, spre d-na Moscu. Asculta ca vrăjtită, dar pictorul își dădea prea bine seama că nu aude un cuvânt. Sanda profită de o pauză a d-lui Nazarie și spuse tare:

– Maman, se răcește friptura...

– Ce lucruri interesante ne spune domnul profesor! șopti d-na Moscu.

Începu apoi să mănânce cu obișnuita ei poftă, cu fruntea puțin plecată deasupra farfuriei, fără să privească pe nimeni.

De altfel, era singura care mânca. Ceilalți abia se atinseseră de friptură. D-l Nazarie, înfometat de drum, nu izbutise să mănânce mai mult de jumătate. Friptura avea un miros grețos de vită.

Sanda cheamă cu un gest scurt, de stăpână, jupâneasa care aștepta cuminte lângă ușă.

– Ți-am spus să nu mai cumperi carne de berbec, vorbi ea cu o ascunsă mânie.

– N-am mai găsit nici o pasăre, domnișoară, se apără femeia. Care au fost le-am tăiat ieri și alaltăieri. Care n-au murit... Mai era o găscă, dar am găsit-o și pe ea moartă, azi-dimineață.

– De ce n-ai cumpărat din sat? întrebă Sanda mai mânioasă.

– N-a vrut nimeni să-mi vândă, răspunse prompt jupâneasa. N-a vrut sau n-a avut, adăugă ea cu subînțeles.

Sanda roși, făcu semn femeii să ridice farfuriile. D-na Moscu își terminase friptura.

– Ce frumoase lucruri ne-a spus domnul profesor despre Bălănoaia! Începu ea cu un glas puțin cântat. Atâția idoli în pământ, atâtea scule de aur...

Profesorul se codi.

– Cele de aur se găsesc mai rar, o întrerupse el. Nici n-au prea fost prin acele timpuri. Erau pe aici civilizații țărănești, sate înfloritoare, dar sate. Aurul se afla mai mult în porturile grecești...

– Se găsea și aur, scule de aur vechi, pe vremuri, continuă d-na Moscu.

– Și tanti Christina avea, șopti Simina.

– Tu de unde știi? o întrebă, certând-o, Sanda. De ce nu te-astâmperi?!

– Mama mi-a spus, vorbi Simina dezghețat. Și doica.

– Doica ar trebui să nu-ți mai umple capul cu povești, adăugă Sanda aspră. Crești mare acum, nu mai poți crede în basme și năzbâtii...

Sanda își privi sora cu un foarte ușor zâmbet, disprețuitor și indiferent în același timp. Își întoarse apoi ochii spre Egor și-l cântări cu gravitate; parcă s-ar fi întrebat dacă crede și el același lucru, dacă poate fi și el tot atât de naiv...

Conversația tânjea din nou. D-l Nazarie se plecă spre Egor.

– Ce minunată idee ați avut să vă întoarceți la aceste câmpii dunărene, vorbi el. Cred că nimeni n-a încercat încă să picteze asemenea locuri; ți se par la început deznădăduite, pustii, bătute prea mult de soare și apoi îți dai seama de fecunditatea lor înspăimântătoare, de farmecul lor...

LBRIS

We know
books

MIRCEA ELIADE

La ȝigănci nuvele fantastice

Prefață de Giovanni Casadio

Referințe critice de Oana Soare

Fișă biobibliografică de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

Coperta seriei „Mircea Eliade. Proza fantastică postbelică”: Mădălina Pricop
 Imaginea copertei I: Vincent van Gogh, *Terasa cafenelei noaptea*, 1888,
 detaliu

Redactor: Ioana Marcu

Tehnoredactare: Ecaterina Pîslă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ELIADE, MIRCEA

La țigănci: nuvele fantastice / Mircea Eliade; pref. de Giovanni Casadio; ref. critice de Oana Soare; fișă biobibliografică de Lucian Pricop – Ed. a I-a – București: Cartex 2000, 2021

ISBN 978-973-104-991-5

I. Casadio, Giovanni (pref.)

II. Soare, Oana

III. Pricop, Lucian

821.135.1

© Sorin Alexandrescu și David Brent

© Cartex 2000 pentru prezenta ediție

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Când povestirea e ca un dans:</i>	
<i>Mircea Eliade, proza fantastică 1946-1959</i>	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	44
<i>Referințe critice</i>	51
<i>Notă asupra ediției</i>	61
Un om mare	65
Douăsprezece mii de capete de vite	90
Fata căpitanului	104
Ghicitor în pietre	125
La țigănci	154
O fotografie veche de paisprezece ani... ..	193

Notă asupra ediției -

La țigănci. Nuvele fantastice este primul volum publicat în seria: „Mircea Eliade. Proza fantastică postbelică“. Organizarea acestei serii respectă alegerile făcute de Eliade în momentul publicării volumelor antume.

Vor fi șapte volume ordonate cronologic în funcție de prima lor publicare: *La țigănci* (*Un om mare, Douăsprezece mii de capete de vite, Fata căpitanului, Ghicitor în pietre, La țigănci, O fotografie veche de paisprezece ani*), imprimat în 1963, *Pe strada Mântuleasa*, din 1968, *În curte la Dionis* (*Les Trois Grâces, Șanțurile, Ivan, Uniforme de general, Incognito la Buchenwald...*, *În curte la Dionis*), din 1977, *Tinerete fără de tinerețe* (*Tinerete fără de tinerețe, Pelerina, Podul, Adio!...*), *Nouăsprezece trandafiri*, din 1980 și *Dayan* (*Dayan și La umbra unui crin*). Acest ultim volum a fost astfel publicat în mai multe limbi: germană (1984), japoneză (1986), poloneză (1990) etc.

Pentru acest prim volum din serie, am reprodus textele ediției: Mircea Eliade, *Proza fantastică*, II-III, ediție și postfață de Eugen Simion, cu un cuvânt înainte al autorului, Editura Fundației Culturale Române, București, 1992, tipărită în colaborare cu revista *Caiete critice*.

Pentru a verifica unele vocabule și organizări topice din ediția de referință am apelat la volumul: *La țigănci și alte povestiri*, introducere de Sorin Alexandrescu, Editura pentru Literatură, București, 1969, precum și la volumul: *În curte la Dionis*, cu un

IBDIS

We know

cuvânt înainte al autorului, postfață de Eugen Simion, Editura Cartea Românească, București, 1981.

La revizuirea textului am aplicat regulile ortografiei actuale, păstrând integral structurile lexicale și discursive ale prozei lui Mircea Eliade.

L.P.

La ȕigănci

nuvele fantastice

UN OM MARE

Pe Eugen Cucoaneș îl cunoscusem încă din primele clase de liceu, dar nu ne împrietenisem niciodată. În Universitate îi pierdusem urma. Aflasem doar că se înscriesese la Politehnică. Întâlnindu-l o dată întâmplător într-o tutungerie, câțiva ani mai târziu, îmi spusese că își luase diploma și dobândise un post, neașteptat de bine retribuit, într-un oraș din Ardeal. Nu l-am mai văzut de atunci. Care nu mi-a fost deci mirarea când, într-un amurg peste măsură de trist din iulie 1933, mă trezesc cu el intrând în camera mea de lucru. Firește, l-am recunoscut îndată, dar mi s-a părut schimbat; chiar acei cinci, șase ani, care trecuseră de la ultima noastră întâlnire, nu dădeau cu totul seama de neașteptata schimbare a înfățișării lui.

— Știi că am început să cresc! îmi mărturisi el brusc, înainte de a fi avut timpul de a-i pune vreo întrebare. Întâi nu mi-a venit să cred, dar m-am măsurat și m-am convins că așa e: de vreo săptămână am crescut enorm. Poate șase, șapte centimetri... Eram cu Lenora pe stradă și am observat deodată amândoi. Și azi-dimineață, diferența era și mai mare...

Străbătea în glasul lui o ușoară neliniște. Și nu-și găsea locul; când așezându-se pe speteaza unui fotoliu, când pornind de la un capăt la altul al biroului, plimbându-se nervos, cu mâinile la spate. Am observat că nu știa cum să-și mai ascundă mâinile și am înțeles: manșetele îi ieșeau exagerat în afară, oricât se trudea el să-și tragă necontenit mâneca hainei.

– Trebuie să le trimit pe toate la croitor, să le dea drumul, vorbi el surprinzându-mi privirile.

Încercai să-l liniștesc, amintindu-i că în liceu se tot plângea că va rămâne scund. Mă întrerupse din nou.

– Dacă aş fi crescut şi eu ca oamenii, într-un an, doi... Dar așa, în câteva zile!... Ce să-ți spun, a început să-mi fie frică. Tare mi-e teamă să nu fie o boală a oaselor...

Şi pentru că vedea că nu ştiu ce să-i spun, schimbă vorba:

– Am trecut pe la tine așa, într-o doară, să văd dacă n-ai plecat cumva în vacanță... Căci, ştii, am fost mutat la Bucureşti şi suntem mai mult sau mai puţin vecini. Eu mi-am găsit un mic apartament pe strada Lucaci...

Mi-a lăsat numărul casei şi mi-a spus orele când îl pot găsi. Apoi mi-a strâns mâna şi a plecat.

Uşor de închipuit nedumerirea mea în toată săptămâna aceea. Nu era medic prieten pe care să nu-l caut şi căruia să nu-i povestesc cazul lui Cucoaneş. Cum era de aşteptat, el însuşi se dusesse a doua zi la un specialist în tuberculoză osoasă, să-şi facă examenele necesare. Tot ce a putut afla a fost că, deocamdată, nu e vorba de tuberculoză osoasă, ci de un fenomen, cum se exprimase doctorul, macranthropic, cunoscut, se înţelege, în analele medicinei, dar, de data aceasta, cu un ritm cu totul neobişnuit. Într-adevăr, neobişnuit: căci, vizitându-l pe Cucoaneş, a treia zi înainte de cină, oră când îmi spusese că-l găsesc negreşit acasă, m-am speriat intrând în odaie; prietenul meu mă întrecea acum cu cel puţin cincisprezece centimetri. Şi crescuse cu totul proporţionat; devenise, cum se spune, un bărbat înalt şi bine făcut. Hainele i se potriveau atât de prost, încât de ruşine Cucoaneş îşi scosese vestonul şi îmbrăcase un halat de baie, căruia îi descususe şi-i lungise mânecile. Şi zadarnic îşi lăsase pantalonii să-i atârne; abia îi ajungeau până deasupra gleznei, iar când se așeza pe scaun, i se ridicau simţitor, dându-i un aer mizer de om sărman în hainele altuia.

– Ei, ce veşti?! întrebai cu jumătate de glas, ca să rup tăcerea care se prelungea în neştire. Ce spune doctorul?

– Macranthropie! răspunse cu o stranie linişte Cucoaneş.

– Splendid! exclamai. Asta înseamnă că ai să ajungi un „om mare“... Nici nu e așa de rău!...

– Ai cam ales rău momentul, dacă ai voit să faci o glumă, mă întrerupse Cucoaneş.

Apoi se ridică de pe scaun şi începu să se plimbe. Văzându-mă că-mi scot pachetul să-mi aprind o ȕigară, se apropie şi îmi ceru şi el una.

– Dar de când ai început să fumezi? întrebai, ca să spun ceva.

– Uite acum... Poate că mi-o face bine...

ȕigara aceea, în orice caz, nu i-a făcut bine şi a azvârlit-o după câteva fumuri, pe care nu ştia cum să le înghită fără să se înece. Dar, puţine minute în urmă, mi-a cerut o a doua ȕigară, şi pe aceasta a fumat-o până la carton, cu neîndemânare, dar înverşunat.

– M-am măsurat înainte de a veni tu, începu deodată Cucoaneş cu o obosită nedumerire în glas. Uite aici, la uşa asta. Şi, de azi-dimineaţă de la 9, am crescut mai bine de un centimetru. Înţelegi ce înseamnă asta?! Cresc văzând cu ochii!...

– Poate mănânci prea mult, încercai eu o timidă consolare. Sau poate că mănânci feluri care îţi sunt interzise. Probabil că trebuie să eviţi calciul...

– Şi calciul, şi fierul, şi vitamina B, şi cam toate celelalte vitamine, toate îmi sunt interzise, izbucni Cucoaneş. N-am mâncat nimic de aseară în afară de o felie de pâine uscată şi un ceai cu puţin zahăr. Ca să nu-mi mai bat capul cu regimul, am suprimat toate felurile. Le-am suprimat, pur şi simplu...

– Ei şi?! îl întrebai, văzându-l că tace deodată.

– Mor de foame! Îmi vine ameţală de foame, dar de crescut, cresc înainte, cresc mereu, creşte-mi-ar numele de nu s-ar mai auzi!...

Începeam să mă simt de prisos.

– Am să mai trec să te văd, îi spusei întinzându-i mâna.

Am venit de atunci în fiecare seară. În faţa casei lui începu să se adune, încă de a treia zi, grupuri de curioşi, căci se

aflase de strania lui boală, și aproape nimeni nu voia să creadă decât văzând cu proprii lui ochi. Cum prietenul meu nu mai ieșea din casă, curioșii se mulțumeau cu veștile șoptite de vecini. Singurele informații le putea da bucătăreasa, dar fiecare le amplifică după măsura imaginației lui.

– Ei, cum stăm? îl întreba, două seri în urmă, intrând în camera de dormit a lui Cucoaneș.

– Azi-dimineață, doi metri și doi; la prânz, doi și cinci; astă-seară, doi și opt!...

– Imposibil! exclamă.

– Nimic nu-i imposibil în natură, rosti Cucoaneș cu o falsă cordialitate. Pentru mama-natură, nimic nu-i imposibil! Ia privește!...

Și sărind brusc din pat își întinse cât putu brațele în fața mea, răsturnând capul pe spate, ca și cum ar fi vrut să imite o monștruoasă paiață. Mi-am ascuns cum am putut surpriza. Cucoaneș părea parcă mai mare chiar decât cei doi metri și opt centimetri pe care mi-i anunțase.

– Este, cum se spune, un caz unic nu numai în analele medicinei, adăugă el pe același ton debil sardonice, ci unic chiar pentru capacitatea de înțelegere a științei moderne. Profesorul pretinde că posed o glandă dispărută în pleistocen, o glandă pe care mamiferele doar ar fi încercat-o și apoi, zice el, ar fi abandonat-o pentru că mai mult le încurca. Cred și eu că le încurca!...

Avea în glas o mocnită disperare. Desfăcu un nou pachet de țigări și se trânti în pat, încovrigându-se ca să poată încăpea întreg.

– M-au chemat toată ziua la facultate, m-au chemat la clinică să-mi facă o nouă radiografie, m-a chemat profesorul chiar acum, pe seară, la cabinetul lui, pentru un nou examen... Nu m-am dus. Ce sens ar mai avea? Nu mai mă pot ajuta cu nimic. Recunosc, îi interesează cazul meu, dar mi-e cu desăvârșire indiferent ce-i interesează pe ei. Pentru progresul științei, mi-au spus. Mi-e perfect indiferent progresul sau regresul științei. Pe mine mă interesează un singur lucru: *să mă vindec!* Și văd că nu pot...

– De unde știi?! îl întrerupsei. De abia au început cercetările. Tu singur recunoșteai adineori că e vorba de un caz unic în analele medicinei. Nu ți se poate găsi leacul de la o zi la alta.

– În ce mă privește, dacă nu l-au găsit până acum, ar putea să nici nu-l mai găsească. Pentru că tot nu mai sunt om în rândul oamenilor, cu doi metri și opt centimetri. Asta, acum un ceas. Leacul lor, dacă-l vor găsi și mi-l vor trimite mâine-dimineață, m-ar opri la peste doi metri și cincisprezece. Nu mai mă interesează. Nu mai mă interesează dacă nu mă voi mai putea plimba niciodată alături de Lenora pe stradă!...

Brusc începu să plângă. Ținea încă țigara între buze, când începuse să plângă; la început doar câteva lacrimi, apoi ochii îi clipiră sub șiroaie și fața i se umezi toată.

– Să stai aici, în pat, să știi că acum o săptămână ședeai tot aici, în același pat, și că în săptămâna aceasta s-a întâmplat un lucru pe care nu-l înțelegi, pe care nu-l înțelege nimeni, care te scoate din rândul oamenilor și-ți interzice să te mai plimbi pe stradă cu femeia pe care o iubești; pur și simplu îți interzice să te plimbi pe stradă cu ea, să ieși cu ea în lume, pentru că nu vrei s-o faci ridicolă... Nimic nu s-a schimbat, în aparență, niciun dezastru, nicio moarte, și totuși acum suntem despărțiți, *trebuie* să ne despărțim, pur și simplu, pentru că *nu se poate altfel!*... E îngrozitor!...

Simțeam că orice consolare ar fi fost de prisos și tăcui, privind în pământ. Dar deodată, ca și cum i-ar fi fost rușine de slăbiciunea lui, Cucoaneș izbucni în râs și-și trosni degetele. Mi se părea că râsul lui e cu totul schimbat, începând să nu mai semene a râs omenesc, căpătase o rezonanță ciudată, de copac care trosnește, de pădure îndoită de vânt. Continuă să tac, prins de presimțiri funeste.

– Dar cea mai amuzantă e povestea cu gazetarii, rosti Cucoaneș cu un zâmbet. Întâi m-am supărat pe profesor, pentru că de la el s-au aflat toate. Dar acum mi-a trecut supărarea. Fiecare își face meseria, așa cum l-a lăsat Dumnezeu. În fond, și reporterul